

722598

NOUA
BIBLIOTECĂ ROMÂNĂ

COLECȚIUNE DE NOVELE ȘI ROMANURI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SERIA I.

BROȘURA I. — XII.

BRAȘOV.
EDITURA ȘI TIPARUL TIPOGRAFIEI ALEXI.

1881.

722.079

Rusalin a lui Dămian.

Novelă

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de

I. Popu Reteganul.

Tristă-i frunza care pică
De capriciul unui vânt;
Frunza cade sclavul móre
Și el n'află un mormânt.

Era în anul 18... în luna lui Octombree cătră fine, în una din zile, stăteam la marginea unei dumbrăvi; eșisem din sat spre distragere.

Nici nu au bieții sătenii altă distragere, decât a privi minunatele lucruri, puse de mâna cea măestră a naturei, nu numai spre distragerea omului muritor, ci și spre folosul lui. Și în adevăr, unde mai sunt obiecte ce te distrag de cât în largul spațiului, cele puse de mama noastră cea bună, de natura? Cu greu creș că-și află locuitorii cetăților adevărate distragere. Și unde se o și afle, în fabricile pline de vapori otrăvitori? În cafenele pline de fum? În casele lor pururea umede, de cari și sorele se teme și le ocolesca? Acolo să afle omul, ființa cea mai perfectă a naturei, locul de distragere? În fum? În pulbere? În otrăvi? Nu

cred? Atunci mi-ași putea explica distragerea ce li s'ar pare unora că o află prin cafenelele pline de fum, când m'ar convinge cineva că omul nu e făcut din pământ, ci din tutun, atunci ȳic aș crede că-și află acei ómenii tótă distragerea prin cafenele, căci imi inchipuiesc că fie care trage acolo unde iș află distragerea; sáteanul in câmpii, páduri, dumbrávi, luncii, șesuri, lângá riuri și isvóre; cetátenii in birturi cafenele, fabricii, etc. Eu incá eșisem la câmp, și mé pusesem a pausa la marginea unei dumbrávi. Mé pun jos pe pagiste și privesc spre dumbrává. **Ce față tristă infátoșá!** Tótă galbiná, tótă posomorítá, iș desbráca vesmântul invechit, și mai prefera a sta și ascepta golá timpul iernei decát in vesminte vechi. Imi párea sumétá. Oh! imi ȳisei, dumbráva acésta sémáná cu o fétá sumétá; care tot in vesminte noué voesce a s'e presenta. Dar intraceste imi vine pre nesimțite in minte aserțiunea d-lui V. R. Buticescu: „Nu e copil necájit ca vântul.“ Hm, imi ȳic, nu e copil necájit ca vântul, și óre drept s'e fie? Dará dumbráva acésta nu-i necájitá? óre nu de necaz desbracă ea vestmântul v'eratic? Óre de bună voiá se lasá ea golá sciind bine că nu o aștéptá raȳele lui Maiú, nie!

căldurile și roua din Iuliu, ci viscolul, gerul vântul, și furtuna iernei? Ba ȃeu necăjită orfană e și dumbrava! Și cum nu, cât ținu primăvera și vera, ea sta gătită in haine sėrbătorești, in haine de nuntă, in cât nu o întrecea nici o coconiță, nici o princesă; noi nu ne mai săturăm a o privi, ne temeam că vom deochia-o! Și ętă acum, tómnă, ea nu mai află admirători! Nu ȃeu, că-i sė inveciră hainele; sė vede că e lumea hainelor, veacul podóbelor. Și pasėrile o părăsesc, și miorile, și mielușei, nu o mai caută nimen, de cât omul, acest monstru, ce luptând pentru esistență, vine, o caută, ci nu pentru a sta la umbra ei să sė recorėscă nu pentru de a o admira, ci de a o prėda și arunca in foc. Vai, omule, fiieră crudă și tirană — parcă ȃice biata dumbravă — dar óre ce rėu ți făcuı eu ție, de mė tai fără cruțare, de nu eapėt pardon inaintea ta? Nu te-am umbrit eu, când erai mai obosit de arșita lui Iuliu și August? Nu eu am lăsat locuitorii mei sė facă concertele in Maiu și Iuliu? Nu am dat eu asil mielușelului și mioriței in tēmp furtunos? Și ętă rėsplata: Omul mė prăpădesce, după ce haina cea invecită mi-o ia vėntul, acel copil rabiāt și nenorocit, care face

cele mai mari nebuni în desperarea sa. Sârmana de mine! Totă lumea mi-e contrariă, nimeni nu mă consolă în nenorocire, ba și cei nenorociți me jupoiă, ei parcă ar vrea să-și răsbune cu mine! Dar așa-i soarta tuturor, nu este în lume ființă, să n'aibă suferință și după suferință finit. Să trecu splendoarea mea, o să mă prăpădesc și eu, de și nu de bună voie ci silită, parte de vânt și ploi, parte de ger și parte de securea omului, de nimicirea uneltă a fiului Grigei, fiului acelei Deite ce tortură pe inși-și fi ei! Crudă fără Grigea, nici pe fiii ei nui cruță, dar cruți fi își are, căci nu știu, nu vor a cruța nimic, nici animale, nici plante nici minerale, nimic nu cruța, ba ce e mai mult — să chinuesc și ei, unul pre altul imprumutat. Dar nici pot să fie mai buni, că mama lor îi înveța să fie răi; au poate cineva fi mai bun ca mama sa? Așa par că vorbia biata dumbravă și eu o compătimeam. Vai de cei nenorociți — îmi diceam. Par' că așa fi dis un cuvânt fermecător, par' că așa fi presimțit apropierea unei ființe nenorocite și misere până la extremul grad, căci éta un om dinaintea mea, de o statură mijlocie cu fața palidă, părul cărunț, ochii intrați în cap, culoarea feței cenușie

verdiă, ghiebos de spate, în vîrstăde 65 — 70 de ani, era dău om bătrîn, moș.

Acest om veni cu o resuflare grea și oprindu-să aprópe de mine se lasă jos. „Ce faci,” im dîse el cu o voce slabă articulând cuvintele rar.

Ean stau i răspond, și cuget la nestătornicia cestor pămîntesci. Privesce! dumbrava acésta cât de mândră și desfătătoare fu, și cât de tristă e ea acum!...

Așa așa im dîce streinul oftând. Dar pentru ea va veni ér primăvera, insă eu...

Moșule, i dîc am citit într'o carte că nu e copil necăjit ca vîntul. — Ba e, mai necăjit sū eu; vîntul cel puțin scie așa răs buna, ci eu... vai! atuncî inceptu a plînge ca un copil.

Dar ce ai îl întreb, de ce plîngi?

De ce plîng? — mi răspond bătrenul cam tîrdior, stergându-și lacrimile, de ce plîng? ca sē curgă lacrimi, sē curgă atâtea, pînă dóră prin ele s'a strecora și chinul și dorerea mea.

Mē prinse o milă nespūsă față de bătrînul necunoscut, și îl rogai a-mi spune dorerea, mágăindul după potință.

Vai, — și ér inceptu a plînge, — vai! do-

rerea mea nici în mormânt nu o să se finescă, nu cred, și chiar dacă s'ar fini unde e mormântul?

Dar nu vorbi așa, totă dorerea își are lecuire, D-șeu e doctorul tuturor durerilor, poate să-ți vindece și dorerea dtale; én spune-mi-o mie dar dacă se va mai afla mijloc de lecuire și aci cu ajutorul lui D-șeu, dar dacă ți pot folosi ceva. — Eram plin de compătimire față de bietul bătrân, și voiam ori în ce mod a lă mângăia, stăruiam deci să-mi spună necazul.

Bine, îmi dișe bătrânul, am spus de multe ori chinul și durerea mea, multor ómenii de ómeniă, și tot de-a-una m'am simțit mai ușurat. Fi deci bun și mă ascultă și cred că îmi vei da drept dacă-mi poftesc mórtea, numai să scap de chinuri.

El povesti apoi astfel:

Când începui și eu a cunoșce ómenii, a face deosebire între om și om între ném și strein, între membrii familiei noastre și alți ómenii, în etate de 3—4 ani, pomenii în casa noastră pe tata — omul cel mai avut din sat, titorul bisericeii, primariul comunei noastre, și pe nana Flóre-o fétă frumoșă. Noi trei formărăm totă familia și doi servitori, cari însé se părandau adesea, aci era Ion și Petru, aci Nicolau și Todor, aci

Simion și Pahon, în cât eu nici nu învățam bine numele unuia, când era și dus de la noi și înlocuit prin altul, din care cauză eu nici nu le mai sciam țice pre nume, ci numai slugă. Dar nana Flórea nu se mai ducea de la noi. Și era o fétă harnică. Am băgat însă de sémă, că unui băieți din vecini țiceau la câte o muere din casa lor „mamă,” dar eu nu avui cui țice. Eu, la ai noștri din casă țiceam: tată, nană, slugă. Odată, voind a imita pe băieții din vecini, țisei nanei Flóre „mamă,” dar greși-ți, imi spuse că se nu-i mai țic așa, că dóră eu nu-sú copilul ei, că ea e numai servitóre la tata, dar mie nu mi e nici un neam. Atunci mi se deschiseră ochii pentru prima dată mai bine ci plini de lacrimi, căci văđui că eu nu numai nu am mumă care să mă sărute cu iubire, precum vedeam că au alții băieți, dar eu nu aveam nici dreptul de a țice cuiva — „mamă.” Numai D-đeu mi vedea supărarea și indignarea. —

Cu șese ani fui dus în orașul cel mai de aprópe la școlă, de unde veniam numai véra acasă pre vacațiune. Acolo stătui și învățai 12 ani, după acea intrai în cursul preoției. Nu voi a mă lăuda dar am învățat fórte bine și eram iubit de toți.

Când fui de 21 ani eram gata și cu cursul preoției. Tata mai trăia încă și nana Flóre tot in casa părintelui meu era, și tot cea fudulă, numai firesce nu mai era cea frumoasă de odată. Acum sciam și eu de ce nu-și căuta nana Flórea alt stăpân, nici nu se mărita, de și auđiam că o ceruse destui junți in vremea ei. Eu deci eram teolog absolut. Bucuria tatălui meu era fără margini. Tot eră bucuriă. Un dor avea numai să mă căsătoréscă. E bine, eu aveam o cunoscută bună, ba pot đice drăguță, de cât care nu mai credeam să fi fost pe acele vremi, feta unui ospétar din orașul unde învățasem eu scólele. Era feta cam de vârsta mea, dar in dale dragosteí scia mai mult de cât mine, și era mai espertă cu 7 ani in dale iubireí. Nimic nu mai vedeam frumos, nimic bun, nimic drăgostos, afară de Veta, așa-i era numele. O așa fi luat bucuros de soție decă s'ar fi invoit și tata. Fără voia lui insé nimic nu puteam face, căcí neimplinindu-i voia, nu mai eram feciorul avutului Dămian, ci orfanul și sărăntocul nimănuí. Apoi cea o sciam eu că și ca teolog absolut mai are omul lipsă și de câte un tată avut. Ce era de făcut? Tatăl meu nu scia póte de relațiunea mea cu Veta,

ci sciam că n'o s'e-mi aprobeze incercarea de a o lua de soțîă. Mîntea îmi spunea : nu călca voia părintelui teu ; ânima — fără Veta nu-i pace în t'ără, nu-i traiu în casă, nu-i consciință liniscită. Și eu promisesem Vetei mele că o voi face preotésă, preotésa mea. —

Intr'o ȝi, pe cînd chiar stam pe gînduri cum aș începe cu tata ca s'e-mi aprobeze planul de căsătoria cu Veta, étă vine tata, eram întins sub un păr mare în grădină, o coțofană sărea din crangă în crangă sbierînd cît o lua gura — îmi prevestesce ceva (sire, cugetai în mine. S'e) aședă tata lîngă mine și-mi ȝice fiule, cu ajutorul lui D-ȝeu ț'ai ajuns scopul, adică țî e ca ajuns, cu scólele esci gata, mai ai să te căsătorescî și apoi și loc ț'oi căpăta. Chiar erî la t'erg m'am întilnit cu protopopul Pamfilie, îmi ȝise că te ar lua capelan lîngă d'ensul și se fiî și dascal, p'ână una alta eu cred că n'ar fi r'eu. Ce ȝici dragul tati? Eu cred că acum e mai bine s'e te aședî, acum esci mai frumos, de 21 anî, nicî un nume r'eu nu țî-a eșit, tótă împrejurarea te cunósce și decî, am nădejde că te poți aședă cît de bine. Étă pentru pildă domnul protopop Pamfilie are o f'etă mare și încă f'etă f'etă ;

e ca o dómná de celea mari de imbrăcată, apoi cât e de harnică — scie tot lucrul. Și ce e mai mult, e din ómenî. Părintele Pamfilie e cunoscut pe la toți domniî și între astfel de ómenî te poți ferici. — Da-i respund, „moi mai gândi.“ Tata parcă vedea în sufletul meu, parcă auđia șoptele inimei mele, carî mereu îmi spuneau: cum se lași tu pe Veta? Tata, după ce îmi mai spuse de ale sale, tot vorbe bune și înțelepte — după cum și le inchipuia el, mă lasă singur repetându-mî: dragul tati, și vei vedea că va fi bine. — Eu rămân singur. Sute și miî de imagini îmi trecu prin minte: acum mi sê părea că luasem pe Elena protopopului Pamfilie, că eram fericit, că aveam avere multă - parte zestre a nevestei parte a mea; — acum că Veta mă blestema de ce nu o iau; acum că luase-mî pre Veta, că părintele meu mă deditase din astă causă și că; tot din astă causă Ordinariatul nu voia sê mă ordineză căci Veta era de altă lege — era catolică. Mintea mi sê certa continu cu inima. În fine mintea sê părea că reesă invingătoare, și-mî ȃic: De cât sê supêr pe tata, pe episcopul și întregul ordinariat; decăt sê fiu un sê-rântoc și arêtat cu degetul de tótă lumea, că ce

ajunsei, luând de soție o fetă din ospetăria, mai bine iau pe Lena, că după spusă tot nu era urită, apoi intru între ómenī cu influință, îmi ajung scopul ca să capăt o parochiă bună, și avënd și stare să fiu fericit. Pe când mintea îmi dicea de aceste, se scólă ânima revoltată sbierând: „Nici o pómă nu-i mai dulce, ca și póma cea de viiă, și drăguța cea dintâiă.“ Cu de aceste mă torturai tótă diu-lița. Séra tótă și nóptea până la cântători — când adorm puțin — numai de' acestea-mī strecura prin minte. Dormii puțin, ba pot dice numai visai cu ochii jumătate deschiși. Aci-mī părea că sburam pe intrecute cu rândunelele, aci că mă tîresc pe pămënt ca șerpī, aci că mă cufund intr'un lac tinos de unde es tot inomolit și că nu mă pot spăla cu apa din lac, fiind acea turbură cum o turburaseam eu, și mai sciu eu câte visai. Mă tređi-chiar când trăgeau clopotele la biserică. Era dumineca de dimineta. Nici așa jalnic nu am mai cântat nici când la biserică ca in domineca acea; muerile plâneau de jale, ér bărbații stau ca incremeniți, chiar și mie mi vinea a plânge. La eșitul din biserică tótă lumea-mī făcea loc și auđiam ómenī și muerile in urma mea: ce glas minunat

are Rusalin a lui Damian, i stă că-i crelic, dómne ce popă o se mai fiă din el! Ei, de; ȕicea un altul a invętat tóte scólele, e mai invętat de cât părintele Popa Toma, ba și de cât notareșul scie mai multă carte. O muere șopti vecinei sale, dar cam tărícel de o auđi-i și eu: e mult mai frumos de Lena popi Pamfilie din Maidană, pe care se ȕice că o ia de muere. Eu, sermanul de mine nică nu o cunosciam, și lumea și voia se scie că eu o iau și că-să mai frumos de cât ea. Acésta e prea mult cugetai și tăcui. Când ajung acasă, ce vęd: trăsura gata de plecare alstă înaintea ușei, tata gata serbătorește de și nu fusese la biserică, servitorul aducea caii se-i inhame. — Dar unde plecă tătucule, me fac a întreba pe tata, oră dóră trimiți trăsura undeva?

Dar — dragul tati, o se mergem după prând până la Maidană, se vedem ce mai face d-lu protopop Pamfilie, vino și tu, veđi pe Lena, că nu-i silă se facem noi vorbă de insurațiune decă nu-ți va plăcea, dar prea cred că-ți va plăcea copila, că frumușică, de altcum, cum mai ȕisei — de mi s'a părea vom face, de unde nu — ér vom veni pe unde vom și merge, apoi afară de acea dór se și

cade să mergi să te comanacesci la d-lu prota, că orî cum de e omul nostru.

— Fie respunsei și peste o oră eram pe drumul cătră Maidani. Era o zi frumoasă și senină pe la sfârșitul lui Iuliu, câmpul plin de clăi de grâu, de clăi de fân de brezde de iarbă. Noptea plouase și drumul cu atâta era mai bun nefiind praf pe el. Cum mergeam pe calea ce ducea la Lena, cu inima la Veta, cântând incetinel: bucuriă, bucuriă... de o dată agrasesc pe tata: se-ți spun ceva tată, eu iubesc pe Veta, fica hotelierului de la „stea,” din oraș: ce dicî d-ta, ore n'ar fi bine se o iau de soție? Tata, om gânditor, după puțină tăcere imi dicî; fiule, acea nui de tine; odată e de altă lege, a doua e fată de ospătar, care se îndrăgostesce în acela, care are banî mai mulți, apoi e cam de mult fată mare, scie tôte vicleniile, mai ales fiind crescută în ospetăria, unde veđi tu, vin omeni de tótă mâna; și nu e din neam, este o fétă de némț, orî D-đeu scie ce e, carea ađi e aci mâne D-đeu scie unde. Tu, de mă vei asculta, iați de soție pe Lena — firesce decă-ți va plăcea, de nu — sunt ele fete de popă destule, orî și de mirean cu stare și cu socotélă, dar chiar din hirt nu-să

invoit să iai, și cred că și tu numai ai glumit, când ai ȳis vorba asta. Da i ȳic, numai am glumit, și mi ȳic in mine: drept are tata!

Maidanul era aprópe de locul meu natal, la 4 óre dupá amiadí suntem acolo.

— Bine v'am gásit, strigá tata incá din trá-surá.

— Bine a-ȳi venit, fiilor, — i rěspunde dom-nul casei, un om alb ca óia, dar bine conservat.

Curtea si casele protopopului mé puse in ui-mire; mai fusesem pre acolo inainte cu 5 ani, dar de atunci sé schimbaserá de stam a nu le mai cu-nósce. Curtea pliná de arbori teneri puși in rěn-durí și grupe frumóse; o curáțeniá acolo de gándeai cá intri la un conte acolo nu la un popá románesc. Casele reparate și inoite cu gust, mobilate galant și páreȳii incárcatí cu fel de fel de icóne. Dupá ce trecurám prin doué chilii, intrarám intr'o salá mare, unde Lena joca cu o dibáciá mare pe láutá. Ne comanacirám și dádurám in cunoscinȳá. Eu nu o mai vėdusem páná atunci nici când, cáci inainte de cincí ani, când fusei eu odatá la ei, ea era la școlá intr'un oraș germán, nu unde invetasem eu. Nu-i de tot uritá, cugetaiú in mine, dar nici de

frumósă nu-i ca Veta până-i cuc. Tótă ziua o petrecurăm in vorbe cu bătrâni și cu ea. Mai âmblarăm și prin grădină după ce se mai slobozirá umbrele, și ne aretară tóte visteriile și urmările harnicieii lor ca un al doilea Crös, 'mă mai arëtă Lena florile și trandafirii ei, și când le vedeam atât de frumóse, gândul 'mi fugea tot la Veta cea frumósă, și-mă điceam in mine: cum nu e Veta fica protopopului. Dar ce se đic, bagsémă e scris de sórte ce se pățescă omul. La 3 săptămâni după asta mă cununaiũ cu Lena și trăirăm in pace și linișce un an de đile. E drept că Veta nu-mă eșă din minte, dar de acea nu desprețuiam pre Lena ci o priviam de sociă, care mi-a dat'o D-đeu. Veta era tot fëtă, dar eu nu mai voiam se am intêlnire cu ea. O vedeam când mergeam la oraș, și par că mă tot muștra. Incă nu mă preoțisem și stam ca dascal al copiilor din sat. Muerea mea era bună și ințelêptă, tata mă iubia căci l'am ascultat și so-crul meu ér' mă iubia ca pre fiul lui. Tóte erau bune, numai Veta nu-mă esa din minte, ea-mă pă-rea tot ca o roză, precum o și numisem eu cândva. Vai, de multe oră mi-am đis :

„Adevêrat că nu e roză fără ghimpi!“

Lumea cam vorbia că eu iubisem pre Veta, că-i promisesem că o voi lua-o de sociă și că in fine luaiū pre alta. Ba unii mai adaoceau: dómne ce părechia ar fi fost! Eu auđiam din când in când unele ca acestea, dar tot cugetam că dară odată-mi va eși dela animă; dar vai, ce apuca odată a prinde rēdăcinī in animă, nu mai piere, ba tot mai afund se băgă; până — in cele din urmă, la 1½ ani după căsătoria, mâniaindu-me pentru unele nimicuri și revocandu-mi in memoria pre Veta, ca eșit din fire ȓic nesocotitele vorbe: „Mă căesc că am ascultat de minte, trebuiă sē ascult de animă!“ Lena simți unde merge vorba și de atunci nu mai fu traiul cel bun intre noi; ba mai nu trecea ȓiuă se nu-mi impute, fie și barēmi din glumă, de ce nu ascultaiū de animă? Socrul móre, sócra morise mai inainte ceva. Veta era tot fētă mare. Așiu fi dat orī ce numai se ó sciu dusă din prejurul acela. Se auđia că o cere nu șciu cine și că tot amână vremea de aȓi pre mâne, fără de a merge după el. Eu eram numai cu sociă — D-ȓeu s'o ierte și s'o odihnésă!

Odată merg la tērg, era vera pe la St. Petru. Din tērg pornesc târȓiu și încă singur cu trăsura

căci servitorul rămăsese să adune nescari berbeci ce-i cumpărasem. Ajung acasă cam pe la 1 oră după miezul nopții. Blăstămat se fi fost târgul acela! Socia mea scia că decă nu viu la 9 mult la 10 óre séră, atunci nu mai vin in acea nópte.

Ea decă închise ușile, și ducând cu sine in casă o servitoare ce o aveam, se culcară. Eu, fiind aprópe diuă, sciind că acum e somnul mai dulce, nu mai conturbaiu socia sculându-o, ba încă intraiu și in curte incet, temându-me să nu o treDESC, și mă aședaiu să me odihnesc pucin in trăsură. La 4 óre dimineață mă descept, voiu a intra in casă, dar nu pot. Strig nevéstă pe nume — nici un răspuns; in fine după repetate strigări la ușă, mă conving că nu póte fi lucru bun; merg la feréstră, nu vED nimic in lăuntru, căci erau gróse perdelele și cerate. Mă neliniscesc, strig și mai tare la feréstră — nimic, nici o vóce nu-mă răspunde. Mi es din paciintă, stric ușă ce conducea de afară, tot nu-mă răspunde nime, nici era cineva in acea odaiă. Incerc a intra in casa de dormit, și ușă aceleia era închisă; strig, bat in ușă — nici un răspuns. In fine stric și acea ușă, și — dómne! ce vED, douE corpuri decăpăținate, a sociei mele și

a servitórei, țip de gróză, sã astring vecinii, și-și fac cruce numai, neputẽnd dice nic un cuvẽnt, rãmãn inlemniți. Chiem pre primariul, aviseđiu judecãtoria și poliția și — mẽ inchid, mẽ arestedã, fãrã de a-mi permite sã asisteđ baremi la inmormẽntarea cadavrului sociei mele. De atunci nu mai vėđuiũ casa acea, carea atunci o numiam a mea. 18 ani stãtui inchis, cãci judecãtoria dicea cã eu comisesem acea faptã, acel omor duplu. In dar furã apãrãrile mele, eu și fãrã avocat, din lipsa documentelor relative la apãrarea mea, nu potui isbuti sã scap din inchisóre. Singur Dđeu scia cã eu sum nevinovat, tóta lumea me poreclia de omoritor a douė muieri neputincióse, ba lumea din jur și cãntare 'mi făcuse. Eram judecat pe 20 ani la temnița grea și spedit la Gherla. Nu-s in stare a descrie starea mea de atunci; nu temnița me amãrea așa de tare; nu lipsa in carea ajunsesem din om cu stare, nu iubirea orĩ neiubirea Vetei, nu umilinta ce o induram, nu, singur un ce mẽ chinuia: „nu voia a mẽ crede nime de inocente la omorul celor douė mueri slabe;“ de multe orĩ imi vinea in minte visul meu, ce-l avui in nóptea urmatã đilei in carea mẽ sfãtuise tata sã iau pe Lena de socie. Tre-

cură 18 ani, nu vădusem tată, nu casa părintescă nu cea a mea după socie, nu amic ori cunoscut, numai ȃiduri reci și umede, numai intunec și umbra morții și icóna infernului. Consciința însé 'mă ȃicea: și de aci te va scăpa părintele inocenților.*

In una din ȃile sum chiebat afară ca — liber. Nu-mă poteam inchipui ce va se ȃică eliberarea mea; de unde vine, cu a cui mandat, scurt: nu-mă sciam da sémă de întemplanre. Scos dintre robí mi se spune: adevărat că ai fost și escí nevinovat; adevărat că pe nedrept ai pătimit atăta. E o părechia de ómení inchisă, la carea fosta servitóre a tătâne-téu a descoperit lucruri de ale muerei tale. Acea părechia a adevărit in fine că bărbatul acela a omorit pre muierea și servitóreă ta, la indemnul unei fete — Veta — pre carea o luă in fine de socie. La părechia aceea, adecă la Veta și bărbatul ei, să aflară nescari inele și alte aurării de ale nevestei tale.* In fine se ȃice că Veta nu și-ar fi inchipuit ca eu se robesc pentru mórtea muerei mele, și din aceea causă ar fi mijlocit omorirea ei, in sperarea că o voiŃ lua-o și nu s'a descoperi omoritoriul. Eu eram decí liber. Dar tata, in des-

perarea sa, prăpădi totă averea in vre-o 9 ani ce trăi, după arestarea mea, ér ce mai rămase, lăsă nanei Flóre, carea și merita mai mult, fiind o muere bună, și căreia și eu-i ași da bucuros ceva, sē am, că singură ea fu in stare sē arate nevinovăția mea, deși cam târziu.

Socrul meu, fie ertat, testase totă averea clerului sêrbesc in cas de a fi morit fără eređi de ai sēi proprii. Auđind acela de mórtea sociei mele și de arestarea mea, puse mâna pre tot ce scăpase de hoții de ucigători și de vandalismul judecătorilor. Acum sum liber de trei ani. Eu, care acum sunt 21 ani eram domn, avut, cu vađa, cu socie, cu némuri, cu tată, cu speranță in venitor — ađi nu am nimic, nu-s nimic și nu mă bucur numai când cuget că in fine D-đeu desvăli nevinovăția mea. Acum e in locul meu, in inchisóre, amoréza mea de odată — cu sociul ei. Și eu, âmblu de ici, colea, desperat și necapace de vre un lucru, și decă se indură cineva se-mi dea ceva — bine, decă nu — trăesc ڊile nemâncat și dorm nopti viscolóse sub ceriul liber, desbrăcat. Dar gândul de sinucidere nu mi-a trecut nici odată prin minte, și sē mă și ferescă D-đeu. Étă statornicia cestor pă-

mântesci, etă increderea in lume și in ale sale! Apoi nu am avut drept a dice că nu e om necăjit ca mine? Eu sum Rusalin a lui Dămian, cântat de Români bănațeni.“

Atâta mă cuprinse o milă de omul acela, de remăseiu ca inlemnit, și nu observai că el a plecat, și că e timpul de mers acasă că sórele apune, dar rēcórea tomnatică mă desceptă și mă făcu să merg încă fuga cătră casă, ca să mă încăldesc.

